

Marsai Viktor¹: A Nagy Etióp Újjászületés Gát és a Nílus vízfelhasználása körüli diplomáciai küzdelem II.

Vezetői összefoglaló

- A Nílus vízfelhasználása és a Kék-Níluson épülő Nagy Etióp Újjászületés Gát (GERD) kapcsán továbbra sincs megnyugtató megállapodás az érintett felek, különösen Egyiptom és Etiópia között. A legutóbbi, az Egyesült Államok és a Világbank által közvetített tárgyalások eredménytelenül végződtek.
- A vita szélesebb geopolitikai kontextusban a kelet-afrikai területek feletti dominanciáról is szól.
- Bár a felek elfogadják a GERD felépítését, amely a tervek szerint megduplázza Etiópia elektromosáram-termelését, illetve azt, hogy Egyiptom vízellátása nem sérülhet, nincs konszenzus a tekintetben, hogy a GERD mögötti víztározó feltöltésére mennyi idő alatt kerülhet sor.
- A megállapodás nem csupán a technikai ellentétek miatt késlekedik. A GERD szimbolikus üggyé vált a felek számára, és mind az egyiptomi, mind az etióp vezetés számára fontos, hogy a tárgyalások során saját lakossága előtt határozottan demonstrálja a nemzeti érdekek képviselését, nehezítve a kompromisszumos megoldást.
- Bár mindkét fél hangsúlyozza, hogy a gát, illetve a vízfelhasználás ügye létkérdés a számára, nehezen elképzelhető, hogy a felek kenyértörésre vinnék a dolgot, és katonai eszközök alkalmazására kerülne sor.
- A legvalószínűbb, hogy a tárgyalások apró kompromisszumok megkötésén keresztül tovább folytatódhatnak, és hamarosan megindulhat a víztározó feltöltése, illetve a turbinák kísérleti működése.

Az elmúlt egy évben ismét erősödött a diplomáciai csörte a világ leghosszabb folyamának, a Nílusnak a vízfelhasználása, illetve az épülő Nagy Etióp Újjászületés Gát (GERD) kapcsán. Az Egyesült Államok és a Világbank által mediált tárgyalások kudarca ismét agresszívabb álláspontok hangoztatásához vezetett az érintett felek, leginkább Etiópia és Egyiptom részéről. Két részes tanulmányunk a jelenlegi helyzethez vezető folyamatot mutatja be. Az első részben a főszereplők álláspontját és a diplomáciai vita 2011–2015 közötti, első szakaszát tárgyaltuk, míg a jelenlegi második rész a vita 2015–2020 szakaszát mutatja be.

Diplomáciai küzdelem a GERD körül, második felvonás, 2015–2020

A 2015-ös Nyilatkozat tehát szentesítette a GERD felépítését, ugyanakkor számos, központi jelentőségű technikai kérdés még rendezésre várt. A következő lépés a javasolt hatástanulmányok elkészítése volt, amelyre áprilisban két európai, egy holland és egy francia vállalat kapott megbízást. Az egyik cég a hidrológiai modellek elkészítését vállalta, míg a másik a projekt határokön átnyúló társadalmi-gazdasági hatásait vizsgálta. A néven nem nevezett vállalatok (mint később kiderült, a holland Deltares és a francia BRLi) összesen tizenkét hónapot kaptak a hatástanulmányok elkészítésére úgy, ² hogy az előbbi 30 %-kal, a második 70 %-kal részesült a projektből.³ Az első közös megbeszélésre a három ország és a két vállalat képviselői között 2015 júliusában került sor Kartúmban, amelyet továbbiak követtek.⁴ Ősz elején arról röppentek fel hírek, hogy a

¹ Dr. Marsai Viktor a Nemzeti Közzolgálati Egyetem habilitált egyetemi adjunktusa, a Migrációkutató Intézet kutatási igazgatója, az SVKI külső munkatársa. Jelen tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-4-NKE-82 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

² Tesfa-Alem TEKLE: [Foreign consultancy firms selected to study Ethiopia's Nile dam](#), [online], 2015. 04. 11. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

³ [Tripartite committee on Ethiopia's dam to decide on contentious points](#), [online], 2015. 07. 23. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

⁴ [Ethiopia's Renaissance Dam talks to resume in Khartoum](#), [online], 2015. 07. 19. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

holland cég, a Deltares kiszállt a projektből, mert a szűk határidők és a politikai nyomás nem tették lehetővé egy hiteles és független vizsgálat elkészítését.⁵ Sőt, a tanácsadó vállalat honlapja szerint a másik céggel, a francia BRLi-vel való együttműködés sem ment olajozottan, ezért is döntöttek a visszavonulásról.⁶ Egyiptomi hírek szerint a BRLi más projekteken már dolgozott együtt Addisz-Abebaival, ezért is nyerte el a végső körös válogatásban – amelybe négy másik tanácsadó vállalat, köztük a Deltares is bekerült – a megbízás 70 %-át, és a leosztás szerint a Deltares lényegében alvállalkozói munkát végzett volna az etióp-barát BRLi mellett. Amikor pedig ez nyilvánvalóvá vált, a hollandok kiszálltak a projektből.⁷ Mindezek a hírek azonban zömében az egyiptomi médiában jelentek meg, így valóságtartamuk bizonytalan. Az etiópok azzal vágtak vissza, hogy a Deltares egész egyszerűen nem volt képes elvégezni a kapott feladatot, ugyanis a cégnek augusztus végére a BRLi-vel közösen el kellett volna készítenie az első jelentéseket, ez azonban nem történt meg. Bár a határidő kétségkívül rendkívül rövid volt, Addisz szerint ezt a tény már tavasszal tudni lehetett.⁸

Akármi is történt, a 2015. novemberi TNC-találkozóra megmerekedtek az álláspontok. A Kairóban tartott megbeszélés előtt az etióp vízügyi és energetikai miniszter, Motuma Mekassza diszkréten azt nyilatkozta, hogy a felmérésekkel megbízott cégek eltérő végeredményre jutottak a projekttel kapcsolatban. Az etiópok három javaslatot is felvetettek: maradjon a francia és holland cég, amíg közös álláspontot nem alakítanak ki; válasszanak két másik céget; vagy az előző veszélyek elkerülése végett válasszanak egyet.⁹ Ugyanakkor Egyiptom egy olyan dokumentumot adott át a résztvevőknek, amely saját megfigyelései alapján összegezte, Addisz-Abeba hogyan akarja siettetni a gát építését, és részben ezzel kívánta alátámasztani a Deltares gyors szerződésbontását.¹⁰ A hónap végére tervezett találkozót aztán Kairó lemondta – szudáni vádak szerint azért, hogy késleltesse a megállapodást. A december elejére átcsúszó újabb kartúmi találkozó az általános nyilatkozatokon túl az együttműködés szükségességéről és az államok közti jó viszony megőrzéséről sem hozott érdemi előrelépést.¹¹ Emiatt decemberben újabb külügyminiszteri szintű megbeszélésre került sor, amelyen a vízügyi miniszterek is részt vettek. A diplomáciai kötérlhúzás elsősorban Basírnak kedvezett, aki a jószándékú mediátor szerepét játszhatta a felek között. Az elnök külön is fogadta az etióp és egyiptomi külügyminisztereket, akik szerint a tárgyalások baráti légkörben folytak.¹² Az év végére sikerült is érdemi eredményt felmutatni a több hónapos holtpon után. A legfontosabb döntést a két megvalósíthatósági tanulmány vonatkozásában sikerült elérni. Ennek értelmében a BRLi továbbra is élvezte a felek bizalmát és folytathatta a munkát, a kieső Deltares helyére pedig a szintén francia Artelia került. A résztvevő hat miniszter megállapodott abban, hogy a tanulmányokhoz szükséges terepmunkákat a vállalatok februárban kezdhetik meg. A BRLi-nek és az Arteliának hat és tizenöt hónap közötti időtartam állt a rendelkezésére az elemzések elkészítésére. Ezzel párhuzamosan a három állam illetékes miniszterei is rögzítették a soron következő találkozó időpontját 2016 februárjára.¹³ A szudáni külügyminiszter, Ibráhím Ghandúr által ismét csak „történelminek” aposztrofált megállapodás és találkozó ismét mindegyik félnek adott valamit, amivel hazatérhetett. Az egyiptomi külügyminiszter, Számah Sukrí a sajtótájékoztatón hangsúlyozta, hogy a vízfelhasználással kapcsolatos egyiptomi aggodalmak belekerültek a dokumentumba. Az egyiptomi külügy szerint Addisz-Abeba továbbra is kifejezte elkötelezettségét, hogy a tározó feltöltése és működtetése csak a másik két ország beleegyezésével történhet meg. Kairó azt is hangsúlyozta, hogy ez nem a

⁵ [Ethiopia stalls negotiations with Egypt and Sudan over Renaissance Dam](#), [online], 2015. 10. 05. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

⁶ [Deltares withdraws from GERD studies](#), [online], 2015. 09. 09. Forrás: deltares.nl [2020. 03. 23.]

⁷ [Will Sisi intervene in the GERD?](#), [online], 2015. 09. 16. Forrás: cairo630.rssing.com [2020. 03. 20.]

⁸ Keffyalew GEBREMEDHIN: [Deltares withdraws from commissioned studies of Ethiopia's dam: Could this mire GERD in further difficulties?](#), [online], 2015. 09. 11. Forrás: ethiopiaobservatory.com [2020. 03. 23.]

⁹ [Ethiopia says consultants failed to reach joint vision on GERD](#), [online], 2015. 11. 08. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

¹⁰ [Sudan says Egypt requested postponement of tripartite meeting on Ethiopian dam](#), [online], 2015. 11. 23. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

¹¹ [Egypt, Ethiopia, Sudan to hold new Nile dam talks](#), [online], 2015. 12. 12. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

¹² [Sudan says GERD talks making good progress](#), [online], 2015. 12. 28. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

¹³ Khalid ABDELAZIZ: [Egypt, Ethiopia, and Sudan sign new Grand Renaissance Dam agreement](#), [online], 2015. 12. 29. Forrás: reuters.com [2020. 03. 23.]

tárgyalások vége, csupán egy fontos újabb mérföldköve. Az etióp külügyminiszter, Tedrosz Adhanom arra mutatót rá, hogy meghívta két partnerét, jöjjenek el megnézni a készülő gátat. „Nincs semmi rejtegetnivalónk. [Egyiptomnak és Szudánnak] el kellene jönniük, hogy megnézzék a gátat, ami tovább növelné az egymás közti bizalmat és partnerséget. Sőt, kiterjesztjük ezt a meghívást a[z egyiptomi és szudáni] nyilvános diplomácia és a média számára is, hogy látogassák meg az építkezést.”¹⁴

2016. január elején felröppentek a hírek, hogy a GERD közel van a kezdeti energiatermeléshez, és az EPRDF fontolgatja az első, 750 MW-os próbákat. Ugyanakkor etióp szakértők is elismerték, hogy ennek meglépése komolyan veszélyeztetné a folyamatban levő tárgyalásokat, hiszen felrúgná azt a megállapodást, mely szerint a felek megvárják a hatástanulmányokat, illetve csak közös beleegyezéssel kezdik meg a tározók feltöltését és az erőmű működtetését. Addisz-Abeba valószínűleg a Murszi korszakhoz képest puhább egyiptomi narratívát is szem előtt tartotta: az egyiptomi vízügyi és öntözési miniszter ugyanis január elején azt nyilatkozta, bár a GERD aggodalommal tölti el országát, arra semmiképp sem tekintenek fenyegetésként.¹⁵

A gátépítés tárgya volt a 2016. január végi egyiptomi–szudáni tárgyalásoknak is. A felek közti viszony tovább romlott az elmúlt hónapokban, egyes portálok már a határkörzetben történő csapatösszevonásokról is szóltak. Szísi nehezen bocsátotta meg Basírnak a Muszlim Testvérek támogatását és aggodalommal figyelte Kartúm líbiai tevékenységét. Szudán ugyanakkor azt nehezményezte, hogy Kairó nyomást kíván gyakorolni rá külkapcsolatai – nevezetesen a Katarral, Törökországgal és Iránnal fenntartott viszony – alakításában.¹⁶ Ezen a prizmán keresztül kell értelmeznünk Ibráhím Ghandúr szudáni külügyminiszter nyilatkozatait a GERD-ügyében is. Ghandúr hangsúlyozta, teljesen hamisak azok az állítások, melyek szerint a gát összeomolhat. Ahogy monda, „teljesen meg vagyunk győződve a gát biztonságáról, mivel azt nemzetközi vállalatok építik.”¹⁷ A külügyminiszter kiemelte, még ha be is következne a katasztrófa, mivel a gát 20 kilométerre van a szudáni határtól, az nem veszélyeztetné az arab településeket. Ghandúr szerint Szudán az ügyben egyáltalán nem semleges szereplő, a Nílus kérdése neki is kulcsfontosságú, ezért is törekszenek a legjobb megoldásra.¹⁸

A februári tárgyalási kör újra hozott bizonyos előrelépéseket. A háromoldalú bizottság kiválasztotta a brit Corbett & Co. jogi tanácsadó céget a felek közti jogi ügyek kezelésére. Anonim források szerint a decemberben felkért francia cégek, a BRLi és az Artelia megtették pénzügyi ajánlataikat a bizottságnak, míg a Corbettet felkérték az ajánlat elkészítésére.¹⁹ Ugyanakkor a háromoldalú bizottság 12. ülésén sem sikerült aláírni a szerződést a két francia céggel, hanem azt későbbre halasztották. Addisz-Abeba nyilatkozatai ugyanakkor ismét keményedtek. Bár hangsúlyozták, hogy megértik az egyiptomi aggodalmakat, illetve, hogy minden vitás ügy a bizottság keretében kerül majd rendezésre, Motuma Mekassza vízügyi, öntözési és energetikai miniszter aláírta, hogy a GERD építése folytatódni fog és a projekt el is készül a kitűzött határidőre. A BBC-nek adott interjújában Mekassza vehemensen kritizálta az egyiptomi médiát és közvéleményt, amely kizárólag negatív viszonylatban ír a gátról, szemet hunyva annak pozitív hozadékai fölött.²⁰ Két héttel később a három ország vezetője a Sarm al-Sejkben tartott 2016-os Afrika Fórumon ismét megerősítette egymást a párbeszéd iránti elkötelezettségéről, és ami ennél is fontosabb, megállapodtak egy közös alap létrehozásáról a háromoldalú projektek finanszírozására, illetve politikai, gazdasági és társadalmi-kulturális vegyesbizottságok felállításáról. A felek nyilatkozatukban biztatták a közös parlamenti bizottsági látogatásokat is.²¹ Az etiópok április során valóra

¹⁴ [Sudan, Egypt and Ethiopia reach agreement on Renaissance Dam](#), [online], 2015. 12. 30. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

¹⁵ Tesfa-Alem TEKLE: [Nile dam set to generate power, Ethiopia to consult Egypt, Sudan ahead](#), [online], 2016. 01. 21. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

¹⁶ [Ongoing tension between Egypt, Sudan](#), [online], 2016. 01. 06. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

¹⁷ [Sudan, Egypt FMs discuss Ethiopian dam](#), [online], 2016. 01. 10. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

¹⁸ Uo.

¹⁹ [Tripartite committee agree on the impact studies of the Ethiopian Dam](#), [online], 2016. 02. 10. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

²⁰ [Ethiopia won't stop construction of the Renaissance Dam: minister](#), [online], 2016. 02. 13. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

²¹ [Egypt, Ethiopia and Sudan agree to enhance cooperation](#), [online], 2016. 02. 21. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

is váltották ígéretüket, és fogadtak egy tizenegy fős szudáni sajtódelegációt két televízióadódtól, illetve hat újságtól, akiket aztán levittek a GERD-hez, hogy személyesen is láthassák az építkezést, illetve annak mindenki számára elérhető „közös előnyeit”.²²

A lappangó feszültségeket ugyanakkor jól jelezte, hogy folyamatosan csúszott a három konzultáns céggel a szerződések aláírása. 2016 júliusában a felek ismét azt nyilatkozták, hogy megkapták és el is fogadták a BRLi, az Artelia és a Corbett & Co szerződésajánlatát. Ennek ellenére az Afrikai Unió kigali csúcstalálkozójának margóján sem került sor a szerződések aláírására.²³ A hírek szerint a cégek közötti ellentétek is késleltették a megállapodások rögzítését, amelyre így végül csak 2016 szeptemberében került sor. Eddigre az etióp nyilatkozatok már a gát 70 %-os készülségéről szóltak – igaz, későbbi hírek ennél kisebb arányról beszéltek.²⁴

Mindenesetre a diplomáciai erőfeszítések kevésnek bizonyultak az egyiptomi közvélemény megnyugtatóra. A hónapok teltek, a gát építése folytatódott, anélkül, hogy a legfontosabb kérdésekre válasz született volna. Az etióp fél nagyon udvariasan, de határozottan tartotta magát az ütemtervhez. Hiába borzolta a kedélyeket időnként egy-egy etióp nyilatkozat a projekt állásáról, Addisz-Abeba minden esetben aláhúzta, nem ígérték meg, hogy a tárgyalások időszakára beszüntetnék az építkezést.²⁵

2017 első fele érdemi előrelépés nélkül telt. A viták a sajtóban – és valószínűleg a zárt ajtós tárgyalásokon is – egyre inkább arra koncentráltak, mennyi időt vehet igénybe a GERD mögötti tározó feltöltése: lényegében ez a kérdés határozta meg a következő három év tárgyalásait, komolyabb eredmények nélkül. Egyiptomi források szerint Addisz-Abeba öt-hat évben gondolkozott, hogy minél előbb kiaknázhassa a gát teljes termelési kapacitását. Ugyanakkor ez egyiptomi vízügyi minisztérium szerint ez a tempó súlyosan veszélyeztetné az alsó-nílus ország vízellátását, és ők 12–18 év közti időszakot tartottak elfogadhatónak. Az Amerikai Földrajzi Társaság öt és tizenöt év közti időtartamot tartott reálisnak, de szerintük ez még így is 25 %-os vízvesztéséget jelentene Kairónak.²⁶

2017 őszén Egyiptom újabb diplomáciai offenzívába kezdett, aláhúzva, hogy a hatástanulmányok késlekedése komoly aggodalommal tölti el a kormányzatot.²⁷ Novemberben aztán Szízi elnök – akinek álláspontját a közvélemény túlságosan puhának értékelte – egy televíziós adásban kifejtette, hogy a víz országa számára „élet és halál kérdése”.²⁸ A felek közti feszültséget fűtötte, hogy állítólag nem tudtak közös megállapodásra jutni a BRLi és az Artelia által elkészített elemzésekről, így a folyamat lényegében megfeneklett.²⁹ Ráadásul Kartúm is fokozta a nyomást és nem várt fronton indított támadást Kairó ellen. Szudán ugyanis visszakérte Egyiptomtól azt az évi összesen hat és fél milliárd köbméteres éves vízmennyiséget, amelyet saját fölöslegéből adott át az alsó-nílus országoknak – hivatalosan 1977-ig. Ahogy a szudáni külügyminiszter, Ghandúr fogalmazott, „ez az első eset, hogy egy [szudáni] hivatalnok nyíltan kimondja, Szudán nem használja fel a teljes vízmennyiséget, amelyet az 1959-es megállapodás garantálna neki. Az Újjászületés Gát megőrzi azt a vízmennyiséget, amely az áradások idején eddig Egyiptomba folyt, és odaadja nekünk az aszályok idején.”³⁰ A dolog pinkatériáját az adta,

²² Tesfa-Alem TEKLE: [Sudanese journalists visit Ethiopia's Nile Dam](#), [online], 2016. 04. 12. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

²³ [Leaders of Sudan, Egypt and Ethiopia to discuss Renaissance Dam in Kigali](#), [online], 2016. 07. 14. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

²⁴ [Sudan, Egypt and Ethiopia sign contracts on GERD Dam impact studies](#), [online], 2016. 09. 20. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

²⁵ [Ethiopian Renaissance dam almost 70% complete: minister](#), [online], 2016. 05. 29. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

²⁶ [Grand Ethiopian Renaissance Dam a threat to downstream Nile states, including Egypt](#), [online], 2017. 07. 26. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

²⁷ [Egypt's FM Shoukry expresses concern over delays in Ethiopia's Renaissance Dam studies](#), [online], 2017. 09. 24. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

²⁸ [Egypt Warns Ethiopia Nile dam Dispute 'Life or Death'](#), [online], 2017. 11. 19. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

²⁹ [Egypt's fears of the Ethiopian dam are due to the loss of Sudanese share: Ghandour](#), [online], 2017. 11. 21. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³⁰ Uo.

hogy Kartúm ugyanúgy az 1959-es megállapodásra hivatkozott, mint az eddigi vitákban Kairó, amely 18,5 milliárd köbmétert garantált a déli országnak, Egyiptomnak pedig 55,5 milliárd m³-t. Vagyis a szudániak saját fegyverüket fordították az alsó-nílushi ország ellen. Ghandúr azt is kifejtette, az 1959-es megállapodás az extra vízmennyiség átadásáról egy hitel volt Kairó számára – de ezt a hitelt most a hitelező felmondta, annak ellenére, hogy a hiteles nyilván még igényt tartott volna rá. A három ország közti feszültség régóta nem látott szintet ért el, amelynek eredményeképpen még az állam- és kormányfők közti találkozót is elnapolták.³¹

2017. december végén az egyiptomi külügyminiszter, Szameh Sukrí ismét Addisz-Abeba látogatott, hogy elmozdítsa az újbóli holtpontról a tárgyalásokat. Sukrí a sajtótájékoztatóján arról beszélt, hogy Kairó a Világbankot szeretné felkérni mint semleges szervezetet a felek közti közvetítésre. Úgy tűnik tehát, Egyiptom igyekezett kiiktatni a konzultációs cégeket annak érdekében, hogy eredményeket érjen el. Az etióp külügyminiszter, Vorkneh Gebejehu azt nyilatkozta, kormánya meg fogja fontolni az alsó-nílushi ország javaslatát, és a szokásos mantra is elhangzott, hogy a projekt nem fogja veszélyeztetni Egyiptom vízellátását.³² Addisz-Abeba pozícióit tovább erősítette, hogy 2017 őszétől átvette a Nílus Miniszteri Tanácsának vezetését (Nile-COM), ahol a többi állam is a Kairóval való megállapodást sürgette³³ – annak érdekében is, hogy az így létrejött precedenst hosszú távon ők is felhasználhassák az arab országgal folyó tárgyalásokon. 2018 januárjában olyan hírek is napvilágot láttak az etióp sajtóban, hogy Sukrí azt az üzenetet vitte Sziszi elnöktől, zárják ki Szudánt a tárgyalásokból, és azt szűkítsék le bilaterálisra.³⁴ A javaslat nyilván nem volt független a Szudán és Egyiptom közti növekvő feszültségtől, amelyre csak olaj volt a tűzre Recep Erdogan török államfő látogatása, amelynek keretében a szudáni Szuakín kikötőjének üzemeltetését Bashír elnök ideiglenes átadta Ankarának, hivatalosan azért, hogy fejlesszék a helyi turizmust.³⁵ Kairó természetesen azonnal megvádolta a két országot az Egyiptom elleni szövetkezéssel és az illegálisnak deklarált Muszlim Testvérek támogatásával.

Úgy tűnt mindenesetre, hogy Addisz-Abeba megfogadta az egyiptomi javaslatot, és 2018 januárjának második felében Hailemariam Deszaleny miniszterelnök Kairóba látogatott, ahol személyesen tárgyalt Sziszi elnökkel. A nyilatkozatok alapján a felek ismét keresték a konstruktív párbeszédet, hangsúlyozva, nem engedik, hogy a gát kapcsán felmerülő nézeteltérések aláássák a két ország kapcsolatát.³⁶ Sziszi azt is aláhúzta a sajtótájékoztatóján, hogy a Nílus-medence erőforrásai és kapacitásai a fejlődés, az együttműködés és az építkezés, nem pedig a konfliktusok alapját jelentik.³⁷

Ugyanakkor hazatérve Hailemariam miniszterelnök nyilatkozatai kevésbé voltak pozitívak. Bár a kormányfő is az együttműködés fontosságáról beszélt, deklarálta, hogy országa nem tudja elfogadni a Világbank bevonását a tárgyalásokba. Amint mondta, „egy dolog a külső szakértők bevonása, és megint másik egy intézmény bekapcsolása a folyamatba.”³⁸ Bár a 2015 óta húzódó belföldi tiltakozások miatt egyre ingatabb helyzetű Hailemariam nyilatkozata nyilvánvalóan a hazai közvéleménynek szólt, tény, hogy Addisz-Abeba nem fogadta el az egyiptomi javaslatot.

2018. január végén az Afrikai Unió Közgyűléséhez kapcsolódóan ismét egy asztalhoz ültek a felek, ezúttal Szudánt is bevonva a párbeszédbe.³⁹ A három ország megegyezett egy újabb, immár állandó háromoldalú bizottság felállításában, amely különösen a víztározó feltöltését és a gát működését fogja felügyelnie. Arról is döntöttek, hogy közös alapot hoznak létre infrastrukturális projektek megvalósítására. Végül megegyeztek abban,

³¹ Uo.

³² [Egypt wants World Bank to intervene in Ethiopia dam impasse](#), [online], 2017. 12. 27. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³³ [Ethiopia takes over Nile Council leadership](#), [online], 2017. 10. 26. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³⁴ [Egypt wants 'Sudan out' of contentious dam talks](#), [online], 2018. 01. 04. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³⁵ Abdi Latif DAHIR: [A major geopolitical crisis is set to erupt over who controls the world's longest river](#), [online], 2018. 01. 18. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³⁶ [Egypt, Ethiopia Leaders Say Nile Dam Must Not Ruin Relations](#), [online], 2018. 01. 19. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³⁷ Uo.

³⁸ [Ethiopia leader rejects call for World Bank arbitration in dam dispute](#), [online], 2018. 01. 22. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

³⁹ [Sudan, Egypt and Ethiopia agree to cooperate on Grand Renaissance Dam](#), [online], 2018. 01. 30. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

hogy hasonló magas szintű találkozót minden évben tartanak majd.⁴⁰ A február végére tervezett technikai bizottsági találkozó azonban elmaradt, mivel Addisz-Abeba az országban kialakult helyzetre való tekintettel – amely Hailemariam lemondásához vezetett – annak elhalasztását kérte. Kairó számára nem kis elégtételt jelenthetett kiadni azt a nyilatkozatot, amelynek értelmében Egyiptom „megérti a körülményeket, amelyek miatt Etiópia a találkozó elhalasztását kérte.”⁴¹

Az Etiópiában 2018. tavaszán bekövetkezett miniszterelnök-váltás optimizmussal töltötte el Egyiptomot. Kairóban olyan véleményeket is lehetett hallani, hogy egy hivatalba kerülő, az eddig alapvetően marginalizált, muszlim többségű oromó népcsoportból kikerülő kormányfő a muzulmán testvériség nevében biztosan puhább álláspontot képvisel majd.⁴² Az oromó – de nem muszlim – új etióp miniszterelnök, Abij Ahmed alatti eddigi tárgyalások azonban rációfoltok az egyiptomi várakozásokra.⁴³

2018. április elején szudáni közvetítéssel újabb háromoldalú tárgyalásokra került sor Kartúmban, ezek azonban nem hoztak eredményt: a felek nem tudtak megállapodni a BRLi and Artelia által elkészített szakértői anyagok elfogadásában.⁴⁴ Egy későbbi nyilatkozatban a szudáni külügyminiszter, Ibráhím Ghandúr azzal magyarázta a 17 órás tárgyalások kudarcát, hogy Etiópia ragaszkodott hozzá, hogy a végső szövegbe kerüljön bele Addisz-Abeba azon nyilatkozata, miszerint elutasítja a bevonása nélkül kötött 1959-es megállapodást. Egyiptom viszont ebbe nem egyezett bele.⁴⁵ A felek közt ismét komoly nyilatkozatháború bontakozott ki, amely olyanra elmérgesedett, hogy Szudán és Etiópia elutasította azt az egyiptomi javaslatot, hogy április végén Kairóban folytassák az egyeztetést.⁴⁶ Végül a következő tárgyalási fordulóra a három fél vízügyi miniszterének részvételével május elején került sor Addisz-Abebában, amelyen részt vettek a két francia vállalat, illetve a brit Corbett & Co képviselői. A részes államok ismét elmondhatták észrevételeiket a tanácsadó cégek jelentései kapcsán,⁴⁷ illetve megállapodtak egy újabb háromoldalú tudományos bizottság felállításáról, amely három hónapot kapott jelentésének elkészítésére.⁴⁸

2018 júniusában Abij Ahmed kétnapos látogatásra Kairóba érkezett. A felek közti légkör sokat javult, és a sajtókonferencián Abij eleget tett Szísi azon kérésének, hogy Isten nevére esküdjön meg arra, a GERD nem fog kárt okozni Egyiptomnak. Abij szimbolikus gesztusként arabul mondta Szísi után az eskü szövegét, amelynek értelmében Addisz-Abeba nem fogja megsérteni Kairó érdekeit. Viszonzásul Szísi 32 bebörtönzött etiópot engedett szabadon.⁴⁹

A látványos gesztusok mellett azonban érdemi előrelépés továbbra sem történt. A nemzetközi vitákat egy időre az is enyhítette, hogy az etióp átmenet során sorra kerültek napvilágra a GERD körüli korrupciós botrányok. Abij Ahmed éles hangú nyilatkozatban ítélte el a projektben fővállalkozóként dolgozó, korábban mindenható katonai vállalat, a METEC vezetését, amiért az építkezés nem halad a kellő ütemben. A kormányfő beismerte, hogy a GERD a 2020-as tervezett átadáshoz képest többéves késésben van, elsősorban a korrupció

⁴⁰ [Ethiopia, Sudan and Egypt renew commitment to cooperate over GERD](#), [online], 2018. 02. 08. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

⁴¹ [Egypt accepts delay of Ethiopia dam meeting as protests rage](#), [online], 2018. 02. 19. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 23.]

⁴² Interjú egyiptomi szakértővel, Kairó, 2018. március.

⁴³ [Mentioning Ethiopia's reservation over 1959 water deal caused failure of Khartoum meeting](#), [online], 2018. 04. 15. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 23.]

⁴⁴ [Egypt, Ethiopia and Sudan fail to make progress on Renaissance Dame issue](#), [online], 2018. 04. 06. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 25.]

⁴⁵ [Mentioning Ethiopia's reservation over 1959 water deal caused failure of Khartoum meeting](#), [online], 2018. 04. 15. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 25.]

⁴⁶ [Ethiopia and Sudan didn't respond to Egypt's call to meet over GERD](#), [online], 2018. 04. 20. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 25.]

⁴⁷ [Sudan proposes meeting of irrigation ministers to agree on Ethiopia's dam impact studies](#), [online], 2018. 05. 06. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 25.]

⁴⁸ [Egyptian President, Ethiopian PM to Meet in Cairo](#), [online], 2018. 06. 10. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 25.]

⁴⁹ Daniel MUMBERE: [Sisi asks Ethiopia PM to swear to God that dam project will not hurt Egypt](#), [online], 2018. 06. 12. Forrás: africanews.com [2020. 03. 25.]

és a megfelelő szakértelem hiánya miatt.⁵⁰ Júliusban tovább borzolta a kedélyeket, amikor megtalálták a gát főmérnökének, Szemegnew Bekelének a holttestét az autójában. A körülmények és a hátrahagyott üzenet öngyilkosságot sejtettek, de a különféle pletykák hamar szárnyra kaptak. Egyes vélekedések szerint Szemegnewet, aki épp egy sajtókonferenciára tartott, a régi gárda tagjai ölték meg, mert félték attól, hogy a főmérnök napvilágra hozza azokat a korrupciós ügyeket, amelyek az ország zászlóshajó-projektje körül folytak, és amelyek miatt a gát építése többéves késést szenvedett. Mások szerint maga Szemegnew is belekeveredett ezekbe, ezért végzett magával. Felmerült az egyiptomi titkosszolgálat szerepe is, de ezt hivatalos etióp források következetesen elvetették.⁵¹ A következő hónapokban mindenestre a METEC szinte teljes vezetőségét letartóztatták, annál is inkább, mert a vizsgálatok még a vártnál is nagyobb hiányosságokat tártak fel: kiderült, hogy a turbinák beüzemelése, amelyért a METEC lett volna felelős, alig 23 %-os készületségen áll, és számos alkatrész hónapok óta kikötői konténerekben rostokol.⁵² Abij olyan erős kirohanásokat tett a projekt ellen, hogy még az is felmerült egyesekben, esetleg a teljes építkezést leállítják.⁵³ Egyiptom és Szudán sem erőltette az egyeztetéseket, várva, milyen irányvonalat vesz fel az új etióp vezetés. Érdekes volt tapasztalni, hogy 2018 tavaszára a gát körüli csörte jóval halkabb lett Kairóban is, mint 2016 őszén: a GERD lényegében nem volt téma sem az utca embere, sem a közszolgák és kutatók számára.⁵⁴

2019 februárjában, az Afrikai Unió addisz-abebei csúcstalálkozójának margóján a három részes állam vezetői ismét tárgyaltak egymással annak demonstrálására, hogy továbbra is a krízis tárgyalásos rendezését tartják célravezetőnek, és tartózkodnak az unilaterális lépésektől. Az előző év májusában felállított technikai bizottság addigra már négy ülést tartott.⁵⁵

2019 tavasza és nyara újabb magasszintű találkozó nélkül telt el, és a szeptemberben tartott tárgyalások sem vezettek eredményre: a felek nem tudtak megegyezni abban, Etiópia mennyi idő alatt töltheti fel a GERD mögötti tározót.⁵⁶ Eddigre az is világossá vált, hogy az új etióp vezetés nem áll el a projekt befejezésétől. A kiszárgott információk szerint valamennyit közeledtek az álláspontok. Mindkét ország elfogadhatónak tartotta, hogy a víztározó feltöltésének első szakasza (összesen három szakasz van), amikor is annak vízszintje eléri a tengerszint fölötti 595 métert, és az összes turbina megkezdheti a működést, két évig tartson. Ugyanakkor Egyiptom azt is szeretne volna szerződésbe foglalni, hogy abban az esetben, ha szárazabb időjárás köszönt be, legyen hosszabb az első szakasz. Kairó szerint ugyanis az Asszuáni-gát mögötti Nasszer-tó vízszintje nem eshetett a tengerszint fölötti 165 méter alá, mert az jelentősen csökkentette volna az egyiptomi vízierőmű teljesítményét: arab szakértői becslések szerint az ez alatti vízszint évi 300 millió USD áramkieséssel, 1,8 milliárd USD-nyi GDP-csökkenéssel és egymillió munkahely megszűnésével fenyegetne.⁵⁷

Etiópia számára ez a kitétel elfogadhatatlan volt, csakúgy, mint a tágabb időkeretek. A szubszaharai ország ragaszkodott a korábban már bejelentett öt évhez, Kairó ugyanakkor hét évre csökkentette a korábban 12–18 évesre kért időkeretet. A két scenárió között azonban még így is évi 5 milliárd m³-nyi különbség volt (évi 35, illetve 40 milliárd m³), és úgy tűnt, a felek ebből nem engednek.⁵⁸ Ahogy egyes szakértők rámutattak, a probléma alapvetően az éghajlat és az esőzések kiszámíthatatlansága volt. Kevin Wheeler, az Oxfordi Egyetem kutatója szerint még a közepesen esős évek is elegendő csapadékot vinnének az Etióp-magasföldre ahhoz, hogy

⁵⁰ [Egypt and Ethiopia to discuss Nile dam dispute: PM](#), [online], 2018. 11. 19. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 25.]

⁵¹ Ahmed HADRA: [Death That Spurred Ethiopian Conspiracy Theories Is Ruled a Suicide](#), [online], 2018. 09. 08. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 25.]; interjú egy etióp kutatóval, Makalé, 2018. szeptember.

⁵² [Ethiopia expects Nile dam to start operating in late 2020](#), [online], 2019. 01. 04. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 26.]

⁵³ Interjú egy etióp kutatóval, Makalé, 2018. szeptember.

⁵⁴ Interjúk és beszélgetések Kairóban, 2018. március.

⁵⁵ [Sudan, Ethiopia and Egypt leaders agree to support Ethiopian Dam talks](#), [online], 2019. 02. 11. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 26.]

⁵⁶ [Ethiopia rejects Egypt proposal on Nile dam operation](#), [online], 2019. 09. 19. Forrás: aljazeera.com [2020. 03. 26.]

⁵⁷ [Egypt, Ethiopia at Odds as Talks Over Blue Nile Dam Resume](#), [online], 2019. 09. 16. Forrás: voanews.com [2020. 03. 26.]

⁵⁸ Antoaneta ROUSSI: [Gigantic Nile dam prompts clash between Egypt and Ethiopia](#), [online], 2019. 10. 04. Forrás: nature.com [2020. 03. 26.]

Addisz-Abeba 5-6 év alatt feltölthesse a gátat anélkül, hogy veszélyeztetné a Kairó által kért vízmennyiséget. Ugyanakkor szárazabb, aszályosabb időjárás esetén ez már nem lenne biztosítható.⁵⁹

Figyelembe véve, hogy Egyiptom jelentősen visszalépett korábbi követelésétől, a legtöbb szereplő úgy gondolta, most Etiópián a sor, hogy engedjen valamiben. Emellett a külső nyomás is növekedni látszott a feleken: az Egyesült Államok, amely jó kapcsolatot ápolt mindkét féllel, szeretett volna már érdemi eredményt látni a tárgyalásokon, már csak azért is, mert a 2018-as etióp átmenet és Abij Ahmed hatalomra kerülése egyes elemzések szerint a belső folyamatok mellett annak is köszönhető volt, hogy Washington szeretett volna lazítani a magasföldi ország túlzott kínai orientációján.⁶⁰ Ugyanakkor más vélemények szerint Kairó kérte fel az Egyesült Államokat, illetve a Világbankot, hogy segítsen elmozdítani a holtpontról a tárgyalásokat.⁶¹ A felek közeledését segítette, hogy a Szocsiban megrendezésre kerülő, Oroszország és Afrika közötti csúcstalálkozó margóján Abij és Szízi ismét személyesen tárgyaltak a GERD jövőjéről.⁶² Akárhogy is történt, 2019. október végén Egyiptom jelezte, hogy az amerikai adminisztráció meghívta a feleket egy washingtoni találkozóra, amelyet Kairó, Kartúm, majd Addisz-Abeba is elfogadott.⁶³

A tárgyalások november elején kezdődtek Washingtonban. A miniszteri delegációkat fogadó Donald Trump amerikai elnök állítólag megjegyezte, hogy a sikeres tárgyalások után ő maga szeretné majd átvágni a gát megnyitáskor az ünnepi szalagot.⁶⁴ A felek abban egyeztek meg, hogy január közepére megegyeznek a megállapodás szövegében.

Kezdetben úgy tűnt, a tárgyalások jó ütemben haladnak.⁶⁵ Január közepén ugyan az álláspontok pár napra megmerevedtek, amikor Egyiptom újból azt kezdte követelni, hogy a feltöltési időszak 12–21 év hosszú legyen,⁶⁶ de aztán körvonalazódott egyfajta kompromisszum: a kiadott közös nyilatkozat szerint a részes országok megállapodtak abban, hogy a víztározó feltöltésére az esős évszakban, júliusban-augusztusban kerülhet sor, illetve különösen csapadékos időszakban ez folytatódhat szeptemberben is.⁶⁷

A megállapodás aláírására azonban nem került sor: a végső ellenjegyzés előtt, 2020. február végén az etióp delegáció kihátrált a tárgyalásból, és fenntartásait fejezte ki a dokumentummal kapcsolatban.⁶⁸ Egyes szakértők szerint erre elsősorban azért került sor, mert a tárgyalások alatt az etiópok azt érezték, az Egyesült Államok és a Világban nem független közvetítők, és túlságosan szem előtt tartják Egyiptom érdekeit.⁶⁹ Úgy tűnt tehát, hogy még az amerikai mediáció – nyomásgyakorlás? – is kevésnek bizonyult a megállapodáshoz.

Merre tovább?

A felek közt azonnal éles hangú nyilatkozatháború vette kezdetét. Etiópia kijelentette, hogy 2020-ban akkor is megkezdí a tározó feltöltését, ha nem születik megállapodás az érintett országok között. Egyiptom ugyanakkor ismét aláhúzta, hogy bármi áron megvédi érdekeit vízellátása kapcsán.⁷⁰ Így 2020 márciusa elsősorban ismét a

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Finian CUNNINGHAM: [Ethiopia in Turmoil of US, Saudi-Backed Coup, Not 'Reforms'](#), [online], 2018. 08. 20. Forrás: strategic-culture.org [2020. 03. 26.]

⁶¹ Interjú egy etióp oktatóval, Budapest, 2020. február.

⁶² Sisi, [Ethiopia's PM Discuss Nile Dam on Sidelines of Sochi Summit](#), [online], 2019. 10. 24. Forrás: aawsat.com [2020. 03. 30.]

⁶³ [Egypt accepts invitation to meet in U.S. over Ethiopia dam dispute](#), [online], 2019. 10. 23. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 26.]

⁶⁴ [Trump 'to open Ethiopia's controversial dam'](#), [online], 2019. 11. 06. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 30.]

⁶⁵ [Egypt, Ethiopia and Sudan edge closer to Nile dam agreement](#), [online], 2019. 12. 23. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 30.]

⁶⁶ [Egypt, Ethiopia, Sudan agree to finalize dam deal by end of January](#), [online], 2020. 01. 16. Forrás: sudantribune.com [2020. 03. 30.]

⁶⁷ [3 African nations reach preliminary deal in Nile dam dispute](#), [online], 2020. 01. 16. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 30.]

⁶⁸ [Ethiopia pulls out of US meeting on Nile dam](#), [online], 2020. 02. 27. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 30.]

⁶⁹ Interjú egy etióp kutatóval, Budapest, 2020. február.

⁷⁰ [Egypt Vows to Use 'All Means' to Defend Nile Interests After Ethiopia Skips U.S. Talks](#), [online], 2020. 02. 29. Forrás: haa-retz.com [2020. 03. 30.]

retorikáról és a diplomáciai kampányokról, semmint az észérvek mentén folyó tárgyalásokról szólt: az egyiptomi külügyminiszter és kormányzat ismét igyekezett minél több arab és fekete-afrikai országot megnyerni álláspontjának, miközben Etiópia újra elővette a kontinensen különösen rosszul csengő kolonializmus vádját. Ugyanakkor az is látszott, hogy ezek a lehetőségek végesek. Egyiptomnak például – a médiában megjelenő hírekkel ellentétben – nem sikerült az Arab Liga részéről egy Etiópiát elítélő nyilatkozatot kicsikarnia, mivel Szudán és Omán megvétózta azt, és csupán az Arab Liga Miniszteri Tanácsa fogadott el egy deklarációt, amelytől Kartúm szintén tartózkodott.⁷¹

Úgy tűnik tehát, hogy a feleknek félre kell tenniük ellentéteiket, és folytatni a tárgyalásokat. Az International Crisis Group elemzése alapvetően abban látja a lehetséges megoldást, hogy a víztározó feltöltésének kérdését a felek szétbontják részelemekre: a két első turbina működésének megkezdéséhez a becslések szerint 3-4 milliárd köbméter vízmennyiség elegendő lenne egy év alatt, mind a tizenhárom turbina meghajtásához pedig összesen 18,4 milliárd m³-re lenne szükség. Ekkora mennyiséget Egyiptom jelenleg könnyen nélkülözni tud, annál is inkább, mivel a Nasszer-tó – az Asszuáni-gát mögötti víztározó – vízszintje jelenleg rekordmagasan áll, és mintegy 169 milliárd m³ vizet tárol.⁷² Ez több mint 180 méteres tengerszint feletti magasságot jelent, miközben Kairó szerint 165 méteres magasság szükséges a vízierőmű megfelelő működéséhez. Tehát valóban komoly szabad készletek állnak rendelkezésre a tározóban.⁷³ Ez a megoldás újabb két évet adna a feleknek arra, hogy a megállapodás további részleteiről, vagyis a GERD mögötti víztározó további feltöltéséről döntsenek. Mindez azért is lenne reális megoldás, mert a tárgyalásokról kiszivárgott információk szerint abba az egyiptomiak beleegyeztek volna, hogy az első két évben – ha kevés az eső a Magasföldön – 31 milliárd m³ vízzel beérjék. Márpedig egy átlagos évben a Kék-Nílus 49 milliárd m³ vizet szállít. Ha ebből levonjuk a Szudánnak járó részt, még akkor is bőséges mennyiség maradna a GERD kezdeti feltöltési fázisához.⁷⁴

Több szakértő szerint ugyanakkor az sem világos, Addisz-Abeba miért ragaszkodik annyira a víztározó gyors feltöltéséhez. A gát által termelt árammennyiség messze meg fogja haladni a 2017/18. évi etióp fogyasztás és export együttes értékét, aminek van egy fontos gyakorlati következménye: nevezetesen, hogy a jelenlegi etióp elektromos-hálózat nem alkalmas a gát által potenciálisan megtermelt 6500 megawattnyi áram felvételére. Az ehhez szükséges rendszer kiépítése pedig még hosszú évekig el fog húzódn.⁷⁵

Szemmel láthatóan tehát lennének olyan megoldások, amelyek egyik fél érdekeit sem sértenék. Fontos ugyanakkor ismételten hangsúlyoznunk, hogy a gát körüli viták kapcsán a józan megfontolások mellett nagy szerepet játszik a belpolitika. Szísi elnök számára – akit sokan azzal vádoltak már a 2015-ös megállapodás kapcsán is, hogy túl puha álláspontot képviselt – alapvető fontosságú, hogy bizonyítsa határozott kiállását.⁷⁶ Annál is inkább, mert a Szaúd-Arábiának visszaadott – jogilag Rijádhoz tartozó – két vörös-tengeri sziget, Tírán és Szanáfir kapcsán is felmerült az egyiptomi nacionalisták részéről az a kritika, hogy az államfő idegen hatalmak kiszolgálója.⁷⁷ Paradox módon Abij Ahmed ugyanezekkel a vádakkal küzd: sokan Washington emberének tartják. Ráadásul 2020 augusztusában a tervek szerint választásokat tartanak az országban – talán az elsőt az ország történetében, ahol valóban döntőek lehetnek a polgárok voksai.⁷⁸ Így mindkét vezető saját belpolitikájának csapdájában vergődik, miközben komoly társadalmi és gazdasági problémákat kellene kezelniük. Nem véletlen, hogy mérsékelt kompromisszumkészséget látunk a felek részéről. Ráadásul az inga nyelvét játszó Szudán is az Omár al-Basír bukását követő átmenettel küzd, szétszabdalt belső hatalmi struktúrák mellett.

⁷¹ Dina Ezzat: [Political lobbying on the GERD](#), [online], 2020. 03. 11. Forrás: [ahram.org.eg](#) [2020. 03. 30.]

⁷² [Nile Dam Talks: Unlocking a Dangerous Stalemate](#), [online], 2020. 03. 06. Forrás: [crisisgroup.org](#) [2020. 03. 30.]

⁷³ [Lake Nasser \(0331\) Height Variations from TOPEX/POSEIDON and Jason series Altimetry](#), [online], 2020. Forrás: [ipad.fas.usda.gov](#) [2020. 03. 30.]

⁷⁴ [Nile Dam Talks: Unlocking a Dangerous Stalemate](#), [online], 2020. 03. 06. Forrás: [crisisgroup.org](#) [2020. 03. 30.]

⁷⁵ William DAVISON: [Calming the Choppy Nile Dam Talks](#), [online], 2019. 10. 03. Forrás: [crisisgroup.org](#) [2020. 03. 30.]

⁷⁶ Interjúk Kairóban, 2020. március.

⁷⁷ Nile Dam Talks...

⁷⁸ [Ethiopia parliamentary election: Poll announced for August 29](#), [online], 2020. 02. 14. Forrás: [aljazeera.com](#) [2020. 03. 30.]

Nehezen képzelhető el ugyanakkor, hogy a felek végső kenyértörésre vinnék a dolgot. Bár Kairó nyilván nem lelkesedett a gátépítésért, azzal az egyiptomi vezetés is tisztában van, hogy a kontinens második legnépesebb országának túlzott destabilizálása beláthatatlan következményekkel járna nem csupán a kelet-afrikai régió, de az alsó-nílushi állam számára is. Etiópia fontos szigetelőállamot és részben stabilizációs erőt jelent a térség konfliktusaiban (Szomália, Dél-Szudán), nem utolsósorban pedig a migrációs nyomás enyhítésében. Márpedig Egyiptom nem lelkesedik azért, hogy szubszaharai lakosok milliói induljanak meg Észak-Afrika felé a jobb élet reményében. Nem pusztán hivatalos álláspont tehát az a kairói szólam, hogy Egyiptom nem érdekelt Addisz-Abeba destabilizálásában.⁷⁹

Egy kis belső zavarkeltés, illetve nyomásgyakorlás természetesen beleférhet az egyiptomi képletbe, és az arab ország számára a 2015 óta tartó etióp tiltakozásoknak számos pozitív hozadéka van. Ugyanakkor Kairó számára mindez legalább annyi veszélyt, mint lehetőséget rejt, mert sosem lehet tudni – különösen az elmúlt két év tükrében –, hogy nem megy-e túl messzire ez a folyamat, behúzva Etiópiát egy kontrollálhatatlan váltságspirálba, ami Egyiptom számára is katasztrofális következményekkel járna.

Meg kell említenünk az utolsó opciót Egyiptom tárházában, egy esetleges katonai csapást a GERD ellen. Kairó ugyanis a „reméld a legjobbat, készülj a legrosszabbra” nevében jelentősen növelte csapásmérő képességeit is, hogy szükség esetén elérhesse a gátat. Bár a közvetlen katonai művelet a GERD ellen meglehetősen valószínűtlen, Kairó számára kulcskérdés, hogy egyáltalán rendelkezzen olyan eszközökkel, amelyekkel ezt végre tudja hajtani. Ráadásul – figyelembe véve a fentebbi szempontokat – ezt nem egy széles spektrumú háború keretében kell tudnia megvalósítani, amely destabilizálhatja a Magasföldet, hanem precíz csapásmérés formájában, amely csupán a gát lerombolására koncentrál.

Szudán támogatásának híján ez komoly kihívást jelent az arab ország számára. Egyiptom ugyan az arab világ talán legütőképesebb hadseregét tartja fegyverben, de nem készült fel a távolsági hadviselésre: az arab-izraeli háborúk tapasztalatai alapján az egyiptomi haderőt alapvetően szárazföldi területvédelemre, illetve korlátozott offenzívákra készítették fel. Ráadásul az elmúlt évtizedekben leginkább aszimmetrikus műveletekben vettek részt különféle felkelő- és terroristaszervezetek ellen. Az etióp haderő pedig ugyan messze nem képvisel olyan technikai színvonalat, mint az egyiptomi, de az Eritrea elleni konfliktusban mégiscsak államközi háborús tapasztalatokra tett szert.

A számok terén egyértelműen Egyiptomé a főlény: csaknem hatszáz merevszárnyas eszköze áll hadrendben nem egészen félszáz etióp repülőgéppel szemben. Ugyanez igaz a technikára is: az elavult etióp MIG-23-ok és SZU-27-ek nem ellenfelei az egyiptomi F-16-oknak és Mirage-oknak. Csakhogy Kairó a bázisairól nem éri el a gátat. Emiatt az elmúlt években az Egyiptomi Légierő komoly modernizációba kezdett, amely négy irányban folyik.

Az arab ország egyrészt a négy és feledik generációs francia Rafale vadászgépek első külföldi megrendelője lett, amelyekből hat darabot már le is szállított az európai cég. Másrészt Kairó megrendelt 50 MIG-29M típusú vadászgépet, amelyek értékét megnövelt hatótávolságuk jelenti: a repülőgépek póttartályokkal akár 3000 kilométert is repülhetnek, így már egyiptomi bázisokról is elérhetik a GERD-et.⁸⁰ A MIG-ek ráadásul alkalmasak a légi utántöltésre is.⁸¹ Ugyanez vonatkozik a modernizációnak alávetett F-16-osokra.⁸²

A modernizáció harmadik lábát a légi utántöltést végző repülőgépek beszerzése jelentené, erre azonban mindeddig nem került sor, bár egyes információk szerint ez folyamatosan napirenden van.⁸³ Mindenesetre sokan aggodalommal kapták fel a fejüket, amikor 2014. novemberében Oroszország két darab IL-78 MIDAS típusú

⁷⁹ Interjú az egyiptomi külügyminisztérium munkatársaival, Kairó, 2016. október.

⁸⁰ [Egypt to Rebuild Its Air Force](#), [online], 2016. 11. 11. Forrás: defense-aerospace.com [2020. 03. 30.]

⁸¹ [Egypt Continues Air Force Modernization](#), [online], 2017. 05. 04. Forrás: sldinfo.com [2020. 03. 30.]

⁸² [Egypt to Rebuild Its Air Force](#), [online], 2016. 11. 11. Forrás: defense-aerospace.com [2020. 03. 30.]

⁸³ Interjú egy egyiptomi tiszttel, Kairó, 2016. október.

tankerrepülőgépet küldött a Kairói Nemzetközi Repülőtérre.⁸⁴ Ugyanakkor 2020. januárjában az Egyiptomi Légierő végrehajtotta első sikeres légi utántöltését – igaz, nem tankerből, hanem egy már említett MIG-29M végezte el egy Rafale vadászgép légi utántöltését.⁸⁵

Végül, de nem utolsó sorban az egyiptomi haderő azt is igyekezett elérni, hogy földrajzilag is közelebb kerülhessen a GERD-hez. Egyrészt időről időre felröppennek hírek arról, hogy Egyiptom – hasonlóan Szaúd-Arábiához és az Egyesült Arab Emírségekhez – katonai bázist hozna létre Eritreában (bár ezeket Kairó kategorikusan cáfolja). Ennek helyszínéül a legutóbbi beszámolóok Nora szigetét jelölték meg. Emellett az egyiptomi flotta több olyan beszerzést is eszközölt az elmúlt években (két Mistral helikopter-hordozó, számos modern fregett), amelyek a Vörös-tengeren keresztül is növelik Egyiptom erőketeljesítő-képességét.⁸⁶

Figyelembe véve a fentebbi tényeket, Etiópia a légierő költséges fejlesztése helyett légvédelmi rakétarendszereinek modernizációja mellett döntött. Ennek keretében sor került a SAM-75-ös, T-55-ös alvázra telepített mobil eszközök, illetve a SAM-125-ös rendszerek modernizációjára.⁸⁷ Bár ezek a középhatótávolságú rakéták messze állnak a legmodernebb orosz rakétarendszerektől (S-300, S-400), hatékonyságukat jól jellemzi, hogy az iraki háborúban több szövetséges vadászgép, valamint drón is áldozatul esett nekik, illetve, hogy 1999-ben ezekkel lötték le az Egyesült Államok légierőjének F-117-es „lopakodóját”. Így az etióp légvédelem – amely egyes hírek szerint jelentős erőket telepített a Nagy Etióp Újjászületés Gát közelébe – érzékeny veszteségeket okozhat a támadóknak, különösen, hogy azoknak egyetlen célpontra kell fókuszálniuk, amelynek lerombolása nem ígérkezik könnyű feladatnak.⁸⁸

A vita katonai megoldása tehát – a politikai következmények mellett – a gyakorlatban is komoly kihívások és vélhetően érzékeny veszteségek elé állítaná Kairót. Ugyanakkor Egyiptom – márcsak a nyomásgyakorlás miatt is – fenn akarja tartani ennek lehetőségét, mint végső opciót, és olyan hadsereggel rendelkezik, illetve épített ki az elmúlt években, amely képes lehet a gát lerombolására. Az arab ország nyilatkozatai, mi szerint a víz élet és halál kérdése számukra, nem pusztán üres szólások. Azt, hogy ezt Addisz-Abeba is megértette, jelzi, hogy – bár valószínűleg évekkel korábban megtehetette volna – nem kezdte meg a gát mögötti tározónak még a kezdeti feltöltését sem.

Az elmúlt csaknem egy évtized tapasztalata az, hogy a diplomáciai villongások után a felek mindig visszatértek a tárgyalasztalhoz. Ma már senki sem kérdőjelezi meg a gát létét, a fő kérdés az, hogy annak tározója mennyi idő alatt teljen meg, és hogy utána mennyi víz járjon Etiópiának. A helyzet eszkalációja egyik félnek sem érdeke, ráadásul a bizonytalan belpolitikai és gazdasági helyzet mind az arab országban, mind a Magasföldön hozhatnak olyan fordulatot, amely a szembenálló oldal alkupozícióit erősíti. Az esetleges megállapodás az első és második ütem feltöltéséről pedig újabb éveket biztosítana a feleknek a további megállapodásokhoz. Így a legvalószínűbb forgatókönyv az, hogy még évekig elhúzódó, de alapvetően diplomáciai küzdelemre számíthatunk.

⁸⁴ David CENCIOTTI: [Why are two Russian Il-78 Midas tankers deployed to Egypt? Are Moscow's bombers heading to the Mediterranean Sea?](#), [online], 2014. 11. 03. Forrás: theaviationist.com [2020. 03. 30.]

⁸⁵ Gareth JENNINGS: [Egypt demonstrates aerial refuelling for combat aircraft](#), [online], 2020. 01. 14. Forrás: janes.com [2020. 03. 30.]

⁸⁶ [As it moves closer to Eritrea, Egypt eyes military base on Nora island](#), [online], 2020. 03. 17. Forrás: hiiraan.com [2020. 03. 30.]

⁸⁷ [Ethiopia quietly building its air defense systems](#), [online], 2016. 05. 05. Forrás: tigrionline.com [2020. 03. 30.]

⁸⁸ [Sudan and Ethiopia on alert for Egyptian military strike](#), [online], 2017. 05. 05. Forrás: middleeastmonitor.com [2020. 03. 30.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2020/12

2020. április 9.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Árva János, Csiki Tamás, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Marsai Viktor 2020

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2020